

**Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

**АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ:
ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

**Збірник матеріалів X Всеукраїнської
студентської археологічної конференції**

Кам'янець-Подільський
2021

УДК 902,01(477)(063)

ББК 63.4(Укр)

A87

Рецензенти:

- Могилів О.Д.** – старший науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук.
- Строцький Б.С.** – науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук.

Редакційна колегія:

- Копилов С.А.** ректор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, доктор історичних наук, професор (голова).
- Дубінський В.А.** перший проректор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, кандидат історичних наук, доцент (співголова)
- Глушковецький А.Л.** декан історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, кандидат історичних наук, доцент (співголова).
- Федьков О.М.** завідувач кафедри архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, доктор історичних наук, професор.
- Баженов О.Л.** кандидат історичних наук, доцент Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
- Гуцал А.Ф.** доцент Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (відповідальний редактор).
- Гуцал В.А.** кандидат історичних наук, завідувач науково-дослідної лабораторії археології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (секретар).
- Левінзон Є.Ю.** магістрант I курсу історичного факультету Національного університету "Києво-Могилянська академія"
- Сльозкін М.О.** магістрант I курсу історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

A87 Археологічні дослідження в Україні : здобутки і перспективи : Збірник матеріалів X Всеукраїнської студентської археологічної конференції. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. 116 с.

Збірник містить доповіді і повідомлення учасників X Всеукраїнської студентської археологічної конференції, яка відбулася у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка 19-21 травня 2021 р.

Розрахований на науковців, студентів, краєзнавців, освітян.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 5 від 29 травня 2021 р.)*

©К-ПНУ, 2021

*До 80-річчя професора
Олега Михайловича Приходнюка
(1941-2004)*

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І

ІСТОРІОГРАФІЯ ТА МЕТОДИКА АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

<i>Школова І. В.</i> Біля витоків комплексного вивчення вітчизняної славістики (до 80-річчя Олега Михайловича Приходнюка)	7
<i>Базиняк І. І.</i> Археологічні пам'ятки м. Полонне	10
<i>Лисецька Ю. І.</i> Археологічні дослідження Березнівщини (Рівненська область)	17
<i>Марченко М. М.</i> Історія археологічних досліджень міста Ізяслав	20
<i>Павлинський Ю. В.</i> Археологічні дослідження Верхнього Побужжя ...	24
<i>Сльозкін М. О.</i> До питання створення історико-архітектурного заповідника «Ізяслав»	34

РОЗДІЛ ІІ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АРХЕОЛОГІЇ ПЕРВІСНИХ СУСПІЛЬСТВ ТА РАНЬОГО ЗАЛІЗНОГО ВІКУ

<i>Атаманчук Р. О.</i> Археологічні пам'ятки кам'яного віку на Закарпатті	43
<i>Левінзон Є. Ю., Бєлік О. Ю., Яхіїв І. Є.</i> Західнотрипільські пам'ятки с. Голосків	46
<i>Злотін Ю. О.</i> Серпоподібні знаряддя раннього залізного віку на території України	51
<i>Стецюк А. В.</i> Поховання кіммерійців на території України	57
<i>Чорненький В. О.</i> Археологічні дослідження пам'яток скіфської доби території Правобережного Лісостепу	60
<i>Демчан Д. В.</i> Поховальні пам'ятки сарматських племен на території Лівобережної України	65
<i>Мізинчук М. Є.</i> Сарматські поховання на Поділлі	69
<i>Нечипоренко В. В.</i> Римські військові табори на території Північного Причорномор'я	73
<i>Свідницька В. В.</i> Траянів вал на території села Лісоводи	78
<i>Рачок В. Р.</i> Могильники черняхівської культури	82
<i>Лисак М. В.</i> Ранньослов'янське поселення Тетерівка І на Житомирщині	85

РОЗДІЛ III
ДАВНЬОРУСЬКА ТА ПІЗНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНА АРХЕОЛОГІЯ

<i>Рибчинський Н.-М. О.</i> Реконструкція оборонного валу городища Грушвиця на Рівненщині	90
<i>Коцюбайло В. П.</i> Слов'яно-руські городища по нижній течії річки Стир	95
<i>Скоропода Б. М.</i> Зброя X-XIV ст. на території Середнього Подністров'я	100
<i>Дядюра О. А., Єрмакова Д. В.</i> Давньоруські городища Остапківці та Великий Карабчіїв на Городиччині	105

і про чуйну, дружелюбну, талановиту людину. Пам'ять про нього на-
завжди залишиться в тих, кому пощастило з ним бути знайомими.

Підсумовуючи, ще раз потрібно наголосити, що внесок у розвиток
слов'янознавства О. М. Приходнюка – неоціненний. За його матеріала-
ми можна і потрібно вивчати історію слов'янських народів. Ми пишає-
мося такими талановитими та наполегливими земляками. Не дивно,
що праці Олега Михайловича входять до золотого фонду археології,
адже він користувався авторитетом не тільки в Україні, а й далеко за
її межами. Зрештою, становлення історії славістики, як самостійного
наукового напрямку дослідження в Україні, слід вважати одним із по-
казників зрілості вітчизняного слов'янознавства.

Список використаних джерел та літератури:

Айбабин, А. И. 2001. К 60-летию Олега Михайловича Приходнюка. *МАИЭТ*,
VIII. с. 528.

Айбабин, А. И. 2005. Памяти Олега Михайловича Приходнюка. *МАИЭТ*, XI.
с. 611-612.

Вакуленко, Л. В., Абашина, Н. С. 2011 а. Олег Михайлович Приходнюк – до-
слідник ранньослов'янських старожитностей. *Археологія*, 4. с. 3-6.

Вакуленко, Л. В., Абашина, Н. С. 2011 б. Памяти ученого. *Stratum plus*, 5. с.
17-21.

Вакуленко, Л. В. 2005. Пам'яті Олега Михайловича Приходнюка. *Археоло-
гія*, 1. с. 113-114.

Чорній, В. 1996. Історія Української славістики. «Проблеми слов'янозна-
вства». *Міжвідомчий науковий збірник*, 49.

Шевелева, М. 2019. *Олег Приходнюк: сенс життя – археологія. Український
інтерес* [online]. URL: [https://uain.press/articles/oleg-pryhodnyuk-sens-zhyttya-
arheologiya-1035239](https://uain.press/articles/oleg-pryhodnyuk-sens-zhyttya-arheologiya-1035239)

Базиняк І. І.

*Хмельницька гуманітарно-
педагогічна академія*

АРХЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ М. ПОЛОННЕ

*У публікації висвітлено наукову інформацію про археологічні дослід-
ження на території міста Полонне.*

Ключові слова: Полонне, археологія, городище, курган, дослідження.

Полонне – місто Хмельницької області, яке межує на півночі і сході
з Баранівським, Романівським і Любарським районами Житомирської
області, на півдні – зі Старокостянтинівським, на заході – Шепетівським
районами Хмельницької області. Площа міста становить 23,5 кв.
кілометрів. Найбільшою водною артерією є річка Хомора – притока
Случі. Багато невеликих, але мальовничих річок – Дружня, Скрипівка,
Хоморець, Поганка, Різанка, Вмивальня. Місто розташоване на межі

лісостепової та поліської зон. Координати: 50°07' пн. ш. 27°31' сх. д. (Полонне Б.р.).

Етимологія назви міста дотепер не отримала однозначного трактування й по-різному визначається науковцями та краєзнавцями. Вже перші дослідники, які висвітлювали минуле Полонного, приділяли цьому питанню чимало уваги. Так, В. Комашко вважав, що назва міста походить від слова «полонити», тобто брати в полон. На його думку, там поселяли полонених полонців. А. Сендульський, в цілому погоджуючись з ним, уточнював: «Название оно получило действительно от слова полонить, но не половцев, а других народов, или же другие народы брали здесь в плен славян, как то обры или авары, норманы, печенеги, хозары и прочее...» (Сендульський А. Д. 1882, с. 186-187).

У той самий час відомий дослідник слов'янських старожитностей М. Барсов вважав, що назва поселення походить «от полянской земли в котором местечко издревле находилось...» (Барсов Н. П. 1873, с. 110). Тоді ж А. Хойнацький об'єднав ці дві гіпотези, не віддавши перевагу жодній. Він писав: «Полонное получило свое наименование от того, что первоначально было населено племенами, от слова полон (плен), некоторые ученые стараются объяснить и от полянской земли, может это и правильно, тем более, что Полонное в древности не было крепостью, в которой могли содержаться пленные» (Хойнацкий А. 1882, с. 825-826).

Ці думки повністю підтримав М. Теодорович, характеризуючи початкові періоди історії міста (Теодорович Н. И. 1888, с. 868). Деякі краєзнавці й мандрівники віддавали пальму першості гіпотезі, пов'язаній зі словом «полон» (Витте де-Е. 1913, с. 6).

Нова точка зору про походження назви міста з'явилися лише в кінці 60 – на початку 70 рр. XX ст. Найбільш аргументовано вона викладена в праці «Історія міст і сіл Української РСР», де зазначено: «Полонне – стародавнє місто. Існує кілька гіпотез щодо походження його назви. Найбільш імовірним є пов'язання її з словом «полонь», що на діалекті жителів Полісся означало чисте, безлісе місце, луг, сіножать, пасовище. Правдоподібність цих здогадів підтверджує і літопис, де вказується, що Полонне засновано «в лузе Хоморном» (Історія міст і сіл... 1971, с. 436).

Усі названі вище точки зору знайшли відображення в краєзнавчих статтях і літературі й використовуються як рівнозначні. Щоправда, в окремих статтях з'явилися певні «уточнення». Так, у одній з них стверджується: «Найбільш вірогідною є та, що назва «Полонне» утворилася від корення, який міститься в давньому слові «полий», порожній, в даному разі безлісий луг. Із слова «полий» утворилося слово поле – вільна від дерев і кущів земля, полонина у гірському лісі. Як свідчення цього до нас дійшло слово оболонь (ополонь) назва лівого берега р. Хомори, луг без кущів, де і зараз випасається худоба» (Логвиненко В. 1995, с. 3). У іншій роботі знаходимо наступне пояснення походження міста: «Існує припущення, що назва міста Полонне походить

від того, що кочові племена серед лісів заселили поляну, полонину і вели осілий спосіб життя» (Полонне... 2008, с. 15).

Нещодавно додалося ще одна версія. За нею назва міста могла виникнути від найменування одного із західнослов'янських племен «плонів» (Коваль А. П. 2001, с. 117).

Фахівцями з етимології встановлено, що назва м. Полонне в писемних джерелах зустрічається у такій послідовності «Полний», «Полоний», «Полони», «Полоная», «Полоное» (Етимологічний... 1985, с. 107). В основі топоніма лежить давній слов'янський географічний термін *ропль*, який і до сьогодні зберігся у багатьох слов'янських діалектах, зокрема, в середньоболгарському та поліському, у яких термін «полон» означає «чисте безлісе місце, луг, сіножать». М. Толстой пише, що «в Полесьє термін «полон», сохранил, надо полагать, наиболее древнее для славянского диалектного континума значение «чистое, свободное для пастбища или сенокоса места» (Нерознак В. П. 1983, с. 138). Й до сьогодні на Волині під терміном «полонь» розуміють рівнину місцевість (Данилюк О. К. 1997 с. 75).

Отже, можна стверджувати: єдиною вірною точкою зору відносно етимології назви міста є наукове обґрунтування його походження від давньослов'янського слова «полон» як «чистого, безлісного місця», що найкраще відповідає природно-географічному середовищу в районі населеного пункту.

Історичне минуле Полонного висвітлюється в численних наукових розвідках, передовсім українських та польських авторів. Умовно ці праці можна поділити на дві групи. Перша – це джерелознавчі та загальноісторичні праці в ширшому суспільному контексті. Друга – власне архітектурно-урбаністичні дослідження. У першій групі одним з найдавніших описів Полонного є праця В. Аскоченського, в якій автор фіксує рештки старих укріплень у вигляді досить глибоких ровів (Аскоченский В. 1847, с. 61-63). Достатньо інформативним виданням є «Історико-статистичний опис церков та парафій Волинської єпархії» М. Теодоровича (Теодорович Н. И. 1888, с. 228-252), зміст якого значною мірою ґрунтувався на численних публікаціях у «Волинських єпархіальних відомостях» (1867-1918). Це також «Географічний словник Польського королівства та інших слов'янських країн». Значну увагу містечку Полонному та його храмам на початку ХХ ст. приділив Г. Павлуцький (Павлуцкий, Г. Г. 2017, с. 95-103). В радянські часи були опубліковані праці, зокрема «Історія міст і сіл УРСР» (Історія міст і сіл... 1971), «Історична енциклопедія України» (Історична енциклоп... 2011, с. 355-356) та ін. Серед новітніх історичних праць, в яких Полонне фігурує достатньо часто, слід виокремити дослідження П. Саса, І. Ворончук, А. Заяця (Заяць А. 2003, с. 34), Н. Яковенко (Яковенко Н. 2005, с. 583), П. Кулаковського (Кулаковский П. 2013, с. 82-95), В. Собчука, (Собчук В. 2017, с. 316), В. Атаманенка (Атаманенко В. 2006,

с. 92-103), І.Тесленка (Тесленко І. 2014, с. 246-247), С.Пивоварова (Пивоваров С. В. 2016, с. 208) та ін.

Друга група публікацій значно скромніша в кількісному вимірі, однак для даної теми має істотний потенціал в силу конкретної спрямованості на місто як на історико-урбаністичний об'єкт. Першою слід згадати публікацію Т.Трегубової (Трегубова Т. О 1980, с. 204-210), в котрій здійснено спробу аналізу просторової структури міста на підставі двох архівних планів кінця XVIII ст. Серед змістовних публікацій цього профілю варто також зауважити аналітичний матеріал, представлений в двох розлогіх статтях польського автора П.Шлезингера, однак без залучення першоджерел, котрі характеризують стан міста підчас його перебування у власності князів Острозьких. Ця тема зачіпалася також автором даної статті на підставі опрацювання архівних матеріалів (Ричков П. 1995, с.120-123). Цікавий фактаж був представлений в праці полонського дослідника-краєзнавця А. Козака (Козак 2016).

Так сталося, що на території Полонного не проводили широкомасштабних археологічних робіт, а ті невеликі розкопки та розвідки, які здійснювали тут лише «пунктирною лінією» накреслюють основні етапи існування поселення.

Крім того, значна кількість давніх пам'яток міста опинилися нині під новобудовами, що значно ускладнює вивчення його минулого. Тому більш детальне дослідження найдавніших сторінок історії міста й складання його археологічної карти – у майбутньому.

Найдавнішими матеріалами з території міста є, скоріше, не археологічні артефакти, а палеоостеологічні, тобто давні кісткові знахідки. З публікацій краєзнавців XIX ст. Дізнаємося, що 1825 р. відбувся обвал, очевидно, великий зсув ґрунту, між церквою Преображення Господнього (знаходилася на горі, на острові, в районі колишньої ветлікарні) і Миколаївської (розташувалася неподалік, згоріла у 80-х рр. XIX ст.) З обвалу випала кістка людської гомілки довжиною понад два аршини незвичної ширини, чашка цієї гомілки, що знаходилася деякий час у церковній паперті, була величиною у велику стоволу тарілку. Цю гомілку забрали ксьондзи Любарського Домініканського косяулу, а часто зберігалась у будинку власниці Полонного графині Валецької (Сендульський А. 1882, с. 218-219).

На території сучасного міста археологи виявили поселення трипільської культури (IV-III тис. до н.е.). Його поруйновані залишки розташовані на високому лівому березі р. Хомори на територіях міського кладовища поблизу площі Слави та прилеглих садіб. Тут знайдено типову трипільську неорнаментовану кераміку, великі фрагменти глиняної обмазки від стін жител та декілька крем'яних уламків від знарядь праці зі слідами ретушування. Також на території міста було зафіксовано сліди двох поселень доби бронзового віку (II тис. до н.е.) та частково розкопано курганий могильник.

Сліди поселень виявлені в різних частинах Полонного. Одне із них розташовується на підвищенні правого берега р. Хомори у місці впадіння в неї р. Хоморець. На площі пам'ятки (20х100 м) знайдено фрагменти ліпної кераміки з домішками товченого кременю в тісті, уламок глиняного пряслиця, крем'яні відщепки, частину гранітної шліфованої сокири, глиняну обмазку. Рештки іншого поселення трапилися під час археологічних досліджень відомого дослідника І. Винокура та В. Мегея городища в районі ветлікарні. У нижніх шарах пам'ятки знайдено ліпну кераміку бронзового віку (Винокур І. С., Мегей В. П. 1995, арк. 1-2). Можливо, до цього ж часу відноситься й поховання дорослої людини у скорченому стані, на правому боці, з піднесеними до обличчя руками. Подібного типу поховання, добре відомі на могильниках бронзової доби, вивчалися, зокрема, й на околиці міста.

Під час обстеження курганної групи 1988 р. археологи м. Кам'янець-Подільський зафіксували рештки 5 майже знівельованих курганів. Нині їх практично знищено у результаті виробничої діяльності цегельного заводу, й на поверхні не простежуються.

Пам'ятку виявив волинський краєзнавець В. Кочубей (Захар'єв, Семенчук, Шпаковський, 2015 с. 37), він же ініціював й розкопки курганів. Археологічні роботи проводило 25 робітників, які відбували покарання за дрібні провини у місцевому відділенні міліції. Кургани мали висоту 0,5-1,5 м. Серед них було вибрано 2 (№ 3, 4) найменш пошкоджених оранкою курганних написів. В обох курганах померлі були поховані в заглиблених на 10-15 см у материковий ґрунт ямах й засипані перепаленим піском із значною кількістю деревного вугілля, дрібними уламками кераміки та крем'яних виробів. Поховані були покладені на бік, в скорчених позах (підігнуті ноги й зігнуті руки), обличчям до центру кургану. Кістяки (в одному кургані – 3, в іншому – 4) дуже погано збереглися. Навколо поховань містилися ритуальні вогнища (в кургані за № 4 – 8, а в кургані за № 3 – 10). Також там було знайдено кальциновані кістки тварин, попіл, уламки кераміки й виробів з кременю (Гамченко С. 1930, с. 28-30). В основному кількість знайдених під час розкопок предметів представлено крем'яними виробами. Це, головним чином, різних розмірів скребки, різці, ножі, пластини, наконечники списів, вістря мікролітів, нуклеуси та ін. – усього 79 індивідуальних знахідок. Досліджені кургани С. Гамченко вважав родинними похованнями із захороненням чоловіків, жінок, дітей та навіть невільників. Час існування некрополя він відніс до мідно-бронзової доби. Після розкопок вони були передані до Шепетівського краєзнавчого музею, а у 1935 р. передані до обласного історичного музею у Вінницю.

На території м. Полонного зафіксовано знахідки кераміки ранньозалізного часу (І тис. до н.е. – перша половина І тис. н. е.). Вони трапилися під час розкопок І. Винокуром та В. Мегеєм городища в районі ветлікарні (Винокур І.С. Мегей В.П. 1995 с. 12).

В околицях населеного пункту, зокрема, передмісті Гамарні, були виявлені рештки поселення черняхівської археологічної культури (Барсов, Н. П. 1873, с. 73), які датуються II – першою половиною V ст. н. е. Пам'ятки цієї культури мали поширення й в інших частинах міста. Про це свідчать неодноразові знахідки римських срібних імператорських денаріїв II ст. н.е.

Рештки давньоруського поселення зафіксовані дослідженнями М. Кучери 1973 р. та І. Винокура, В. Мегея (1992-1993). М. Кучера вважав, що дитинцем було городище, що розташувалося в районі сучасного костюлу. На думку І. Винокура та В. Мегея, функцію дитинця виконувало городище у районі ветлікарні № 2, а навпроти городища за № 1 розташувався посад міста (Винокур І. С. Мегей В. П. 1995, с.19). Також на території міста було зроблено низку випадкових знахідок. Їх завдяки міським священикам було передано до фондів Церковно-археологічного музею при Київській Духовній академії.

У 2019 р. археологи досліджували унікальну підземну галерею. Розчищення споруди від давніх нашарувань і сучасних «покладів» розпочалося у середині серпня в рамках літньої археологічної школи. Як зауважив керівник Кам'янець-Подільської архітектурно-археологічної експедиції державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба» Інституту археології НАН України П. Нечитайло, підземна споруда виявилася унікальною галереєю, побудованою у XVIII столітті. Вона була пов'язана із оборонною сферою і свого часу мала стратегічне значення. Галерея майже двометрової висоти була наполовину заповнена різними породами, що потрапляли сюди ззовні під час дощів і танення снігу. Пересуватися археологам доводилося майже навколішки. Дослідники розчистили 16 метрів основної галереї та половину сусідньої, 8-метрової. П. Нечитайло вважає, що галерея могла використовуватися як склад для провіанту у ході будівництва фортеці у XVIII столітті під час Північної війни, коли господарем міста був князь Олександр Меншиков. Галерея побудована із цегли 30-сантиметрової довжини так званого польського зразка, яка була поширена із кінця XV століття. Для зведення стін використовувався піщано-вапняний розчин, а склепіння укріплене гранітними камінцями. Кладка цегли тут досить правильна та рівна, що археологи вважають ознакою військового будівництва. Над виявленим фундаментом наземної будівлі натрапили на дзвоникоподібний келих із дисковою підставкою, що зустрічався на території Правобережжя у XVIII ст. Натомість у коротшій галереї знайшли фрагмент пляшкового горла середини XIX століття. Виявили також фрагменти кахлів із рослинним орнаментом. Немає сумнівів, що вони належать до кінця XVII – початку XVIII століття, і це є додатковою підставою для датування споруди. Археологи вважають, що основна галерея, сполучена з погребом господаря обійстя, була частково

відкритою навіть у радянський час. Натомість бокова замулилася ще в середині XIX століття (Чириця Б. р.).

Отже, таким чином ми коротко простежили основні етапи археологічних досліджень м. Полонного за якими маємо можливість відслідкувати основні періоди існування міста. Життя на його території фактично тривало від доби енеоліту. Однак, ще залишаються археологічні об'єкти, які приховують в собі безліч таємниць і чекають своїх дослідників.

Список використаних джерел та літератури:

Аскоченский, В. И. 1847. *Очерки Волыни в историческом, географическом, статистическом и этнографическом отношениях*. Житомир.

Атаманенко, В. Б. 2006. Описи Замків Князів Острозьких Першої Половини XVI ст. В: *Середньовічні і ранньомодерні оборонні споруди Волині*. Кременець, с. 118-125.

Барсов, Н. П. 1873. *Очерки Русской Исторической Географии. География Первоначальной Летописи*. Варшава.

Винокур, І. С. Мереї, В. П. 1995. Археологічні Дослідження В М. Полонному (1992-1993). В: *Полонному 1000 Років. Матеріали Міжнародної 5. науково-практичної конференції 15-17 червня 1995 р. Полонне-Кам'янець-Подільський*, с. 8-20.

Винокур, І. С., Мереї, В. П. 1995. *Звіт Про археологічні розвідкові дослідження в м. Полонному Хмельницької обл. в 1993 р.*, Науковий архів ІА НАН України, Ф. Експедицій, Спр. 23, 1993/94.

Витте Де-Е. 1913. *Древнейшие Города Волыни в историческом описании*. Почаев.

Гамченко, С. С. 1930. Могильний некрополь біля ст. Полонного на Волині. *Хроніка археології і мистецтва*, 1. Київ, с. 28-30.

Данилюк, О. К. 1997. *Словник народних географічних термінів Волині*. Луцьк: Надстир'я.

Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі. 1985. Київ: Наукова Думка.

Захар'єв, В. А. Семенчук, С. О, Шпаковський, С. М. 2015. Виявлені В.І. Кочубеем Давньоруські Городища Синютки (Двірець), Михнів (Гнінниця) Верхів'я р. Горинь. В: Баженов, Л. та ін. (ред.) *Теперішній стан і перспективи охорони. Матеріали міжнародної науково-краєзнавчої конференції «Південно-Східна Волинь: Від Давнини До Сьогодення»*. Шепетівка, с. 35-42.

Заяць, А. Є. 2003. *Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII ст.* Львів: «Добра Справа».

Історична Енциклопедія України. 2011. Т. 8. Київ. с.355-356.

Історія міст і сіл Української РСР. Хмельницька область. 1971. Київ: Головна Редакція УРЕ АН УРСР.

Коваль, А. П. 2001. *Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України*. Київ: Либідь.

Козак, А. 2016. *Оповідання З Історії Міста Полонного*. [online]. Режим доступу: <http://kozak.su/1791.htm> [Дата Звернення: 7.05. 2021].

Кулаковський, П. 2013. Роль Князя Костянтина Острозького в організації оборони південних рубежів Великого Князівства Литовського у першій половині XVI ст. *Ukraina Lithuanica*. Київ, с. 82-95.

- Логвиненко, В. 1995. Історія Полонного (нарис). *НШ*, 85. с. 3.
- Нерознак, В. П. 1983. *Названия древнерусских городов*. Москва: Наука.
- Павлуцкий, Г. Г. 2017. *Дерев'яні та муровані храми України*. Харків. с. 95-103.
- Пивоваров, С. В. 2016. *Минушина Полонного (історико-краєзнавчі нариси)*. Київ: НАКККІМ.
- Полонне. Б. р. [online]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Полонне> [Дата Звернення: 8.05.2021].
- Полонне: минуле і сучасне. 2008. Полонне.
- Ричков, П. 1995. Планування та забудова Полонного за картографічними першоджерелами Російського Державного воєнно-історичного архіву. В: *Полонному 1000 Років: Матеріали Науково-Практичної Конференції*. Полонне, с.120-123.
- Сендульський, А. Д. 1882. Местечко Полонное Новоград-Волынского уезда. *ВВВ*, 7. Ч. С. 186-187.
- Собчук, В. Д. 2017. *Історична Волинь. Північний Захід України в регіональному та локальному вимірах минулого*. Кременець: Кременецько-Почаївський ДІАЗ.
- Теодорович, Н. И. 1888. *Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии*. Т. 1. Уезды Житомирский, Новоград-Волынский и Овручский. Почаев, с.228-252.
- Тесленко, І. 2014. Полонне. В: *Князі Острозькі*. Київ.
- Трегубова, Т. О. 1980. Полонне – Місто-Фортеця XVII ст. *Мистецтво і сучасність*. Київ.
- Хойнацкий, А. 1882. Бородично-Почаевский приход в местечке Полонном *ВВВ*, 26. Ч. с.825-826.
- Чириця, І. Б. р. *Загадкові Підземелля Міста Полонного* [online]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2772252-zagadkovi-pidzemella-polonnogo.html> [Дата Звернення: 8.05.2021].
- Яковенко, Н. 2005. *Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України*. Київ, с. 583.

Лисецька Ю. І.

Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ БЕРЕЗНІВЩИНИ (РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ)

У статті робиться спроба узагальнити результати багаторічних археологічних досліджень, що проводились на території Березнівщини. Відповідно було охарактеризовано і археологічні пам'ятки, що локалізовані в межах цієї території.

Ключові слова: Березнівщина, археологія Рівненської області, археологічні дослідження, артефакти.

Дослідження археологічних мікрорегіонів є цінним у контексті регіонального вивчення тих чи інших міст, містечок та інших населе-